

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:	
Egész évre	4 frt.
Félévre	2 „
Negyedévre	1 „

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjaikért kapják.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztárnoki —, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.

A „független morál.“

Multak romlását, jelennek vesztét jelzi e két szó. Népek és országok gyászos puszulása, egyesek boldogságának gyors eltűnése a független morálban leli okát. Családok boldogtalansága, nemzetek fejletlensége, hatalmasok bukása és a gyenge kislelkűség e két szóban nyeri magyarázatát. Elmult időknek véres napjai igazolják ezt, a jelennek kétségbe ejtő képe tesz bizonyosságot erről. —

Független morál! Valjon mi lehet ez? Gyászos szemfödél, mely az egykor dicső nemzetnek — a francziának meggyilkolt boldogságát takarja s míg átkos daemónként nyomja a nemzetet, mely születés és keblén melegen táplálta, addig milliók és millióknak hoz erkölcsi halált. Vészteljes eledele a léleknek, melyet családok módjára mohón nyeltek el a jelenkor emberei, de mely, mint egykor Dániel eledele a sárkányt, úgy ől meg népet, és nemzetet, ha ez a földön keresi boldogságát.

Átkos szellemként napról napra terjed a franczia szörnyszüülött. Felkeresi a nagy elmék szívét, de nem veti meg az együgyű embereket sem. Megmételtyezi a nemzeti szellemet, megzavarja az egyéni gondolkodás módot. Ront és rombol fennt és alant, ellentétállást ismerni nem akar. Gyaláz mindent, ami szent és isteni és új elméleteket, új törvényeket alkot, hogy kihatásaiban zavarba hozhassa a könnyelműen gondolkodó tömeget. Boldogsággal kecsgetet és keserű csalódással fizet. Megveteti az elkábitott elmével azt, mi örök, mit a végtelen bölcsességű Isten célra vezető eszközként az embernek adott és rajongással keresteti a szolgálatába hajtott kevély emberi észszel a módot, mely az isteni intézmény meggyalázására vezet. —

Nem ismer tekintélyt, nem hatalmat, előtte nincs elsőbbség, még az örök törvényre sem akar adni.

Az isteni kinyilatkoztatásnak Krisztus vérével megpeeséltelt hitcikkeiből gúnyt űz és a sötétség fiainak nevezi azokat, kik a kegyelem Istenét leborulva imádják. Ellenkezésbe hozza az embert saját énjével. Elnémítja a lelkiismeret szavát, megöli az emberek szellemi részét, az anyagit pedig durva erőszak eszközévé aljasítja. —

A minden tekintélyt meggyalázó független morál, midőn ily szellemben akarja az emberi lelket az isteni törvények védő korlátai közül kirabolni, nem fél, nem retten vissza a legiszonyubb vakmerőségtől. Miután ugyanis a lélek nemes ösztöneit megölte és jobb tehetégeit az anyagiak szolgálatába hajtotta, az örök Lénynek eszméjét igyekezik elhomályosítani az ember lelkében és oly képzeteket állít elébe, melyek egy felsőbb tekintély előtti hódolatnak érzetét teljesen elfojtják az emberi szivben. Es ezzel a független morál az ő kihatásában elérte a lehető legnagyobbat. — Mert ha már nincs az emberek szivében Isten iránti félelem, ha nem uralja az ember keblét egy legfőbb tekintély iránti hódolat: akkor vége van az örök üdv munkálatának, nemcsak, de a gonoszság tanyájává válik e föld. —

A független morál megvetvén az uralkodók Urát, tört márt a királyok szivébe és a nemzeti alkotmány felforgatásával ezreknek készit vérfürdőt. Avagy tán nem így tett Franciaországgal? Megölette a királyt, és a nemzetet, mely az igazság és jog alapján Istenéhez és hazájához a szent hit erejével ragaszkodék, saját vérebe fojtá. Kivette a munkás kezéből a szorgalom által szerzett kenyeret és a vagyonosabbaknak meggyilkolt tetemén át vezette zsákmányra az istentelen éhezőt. A független morál elveinek hatása alatt elviselhetlenné vált a vallás által eddig édes és megszentelt munka és az inségnek üres, de mégis oly nehéz koldus tarisznyáját ezrek és ezrek akasztják nyakokba. Felállítja székét az iskolák katedrá-

ján és saját szellemében oly nemzedéket teremt, mely még a természet törvényeit is lábbal tapodja; Istent nem ismer, csak gonosz hajlamainak áldoz, s nem iszonyodik saját boldogságát mások jólétének gyászos romjain fölépíteni. --

Csoda-e aztán, ha az ördögi függetlenség átkos moráljával saturált nemzedék idővel oly társadalmi réteggé képződik, melynek vészthozó törekvései nemzetek boldogságát ássák alá? Csoda-e az, hogy az emberi méltóságot meggyalázó független morál elveit az isteni törvények fölé helyezi és nyílt harcot kezd a végtelen Bölcseségnek örök időkre szerzett alkotmánya ellen, mely 19 századon át egyeseknek adott békéjével országok és nemzetek boldogságát teremté meg?

A független morál vész-sírálya honunk fölött is elröpült. Vészterhes felhők sötét fellegei sietnek a kath. Magyarország egét elborítani. A modern műveltség átkos eszméi kilencz millió katolikus békéjének és boldogságának veszélyével akarják megteremteni a független morál méltó, de igazi szörnyszülöttét a polgári házasságot. — Oh dicső, oh boldog napjai a magyarnak, mikor virradtok még e nemzetre!? Mikor lesz még e honnak öitén egy szíve és lelke a magyarnak? Avagy tán az igazi magyarnak szelleme apáinkkal együtt a sirba szállt?! Nem! az nem lehet! Őseinknek szellemét a krisztusi tan élteté. Ez pedig örök, él ma is! . . . Milliók szívéből emeli fel hangját a nemzet megtámadott boldogságának védelmére, milliók ajkával kiált „vetot“ a független morál szándékolt creaturája, a polgári házasság ellen. Mert nemzeti létünk alapját Isten királyunk tette le. Őseink ez alapon áldoztak életet és vért e honért, apáink ezen szereztek dicsőséget, ezen biztosíták a magyar számára e földet. És ez alap nagy költőnk szerint a tiszta erkölcs, melynek korlátait az örökké élő Isten szent törvényei képezik.

A ki tehát elveti ez alapot, ki a független morál elveivel akarja kieserélni a magyar nemzet majdnem ezer éves boldogságának alapját: az megtagadja őseit, nem méltó sz. István honának gyermekei közé számíttatni. Csak rút hálátlanság teheti ezt, csak átkos könnyelműség engedheti meg, de az igaz valóság és az önzetlen honfiai kötelességérzet az ellen mindig védelmi harcra kel. Küzdjön azért bár a független morál, bontsa ki bár az ádáz harcznak rémséges zászlóját, félünk nem szabad, hanem hujjon cselekvésre mindig költőnknek eme szózata:

„Minden országnak támasza és talpköve a tiszta erkölcs, mely ha megvész: Róma ledül s rabigába görbed.“

Kovács Mihály,
plebános.

»Mult és Jövő.«

Nagyiszteletű atyánkfia Szász Gerő urnak, a Protestáns Közlöny Felelő-Szerkesztőjének, és p. t. kiadójának.

Szíves volt felhívni olvasóit, hogy a kihirdetett pályázatokra beérkezett pályacikkekre nézve, a Protestáns Közlöny olvasói szavazatukat annak küldjék be.

Az uristen ugy intézte praedestinatiojának örök időktől fogva kivett hálóját, hogy én is bele estem a Közlöny olvasásába, és nem annyira a felhívásnak, mint inkább a praedestinatioinak engedve, elmondom a pályacikkek felett véleményemet, hallgassa meg édes aa! illő figyelemmel

Ilyen ezik a Közlöny 2. számában ezen cím alatt tántog: „Mult és jövő“ (talán Jövő.)

Meg kell vallani, hogy ezimnek elég jó táz, és bő, amibe nem csak a kálvinizmus, de az egész világnak minden zagyaléka, no meg, minden okossága is bele férne.

Azért hálát adhat édes aa! pályázata „egy néhány derék tehetség“ feltűnésében nyilvánult eredményeért a mindenható uristennek, s az alatt én felkeresem a derék tehetség főbb gondolatait, el nem titkolva róla való szerény véleményemet.

Nagy ügygyel-bajjal kivettem a cikkből, hogy az író a protestantizmus „multjáról“ és „jövendő“-jéről akart írni. De az érdemes férfival is megtörtént az az emberi gyarlóság, ami a legujabb polgári házassági törvényjavaslat böles fogalmazóival is megesett, hogy a felvett földolgot meghatározni, definitiot adni róla, elfelejtették, vagy talán megengedték, hogy értsen alatta *kiki a mit akar*. Így vagyunk a protestantizmus fogalmával is, mert bár elég vén már, több mint háromszáz esztendő, még sincs, és nem is lehet senki tisztában vele, hogy mi az tehát voltaképpen? Jó lett volna, ha az a derék tehetség megkísérti vala akár általában, akár részletesen meghatározni, hogy mit ért *alatta*? mert ha a mult és jövő cím egy feneketlen kád találna lenni, és a protestantizmus valami feneketlen tó, igazán szánnunk kellene a tehetséges író, ki ezt az egyiket, a másikba gyenge fazakas munkába mártogatott pennájával méregeti s a P. Közlönyt, mely az ilyen „hosszu levet“ olvasóinak méregeti.

Igaz, hogy a cím szerint az író csak a multról és jövőről ígér valamit, de az írónak, — kuriosumképpen emlittem ezt — (vagy talán a protestantizmusnak?) *jelene nincs*. Tessek csak jól megnézni a cikket; én legalább a „jelen“-ről semmi egyebet nem kapok benne, legfeljebb ezen elég együgyű és azért elég igaz vallomást, hogy „*a mi* (protestans) *egyházi életünkben mégis forduló ponthoz kellett . . . jutnunk, mert így ahogy vagyunk, tovább nem mehetünk, tovább meg nem maradhatunk*.“ Bizony sajátságos állapot lehet az, midőn valakik „*így*“ (kár volt e rövid szó alá oly sokat elrejtieni) „*ahogy vannak*“ „*sem tovább nem mehetnek, sem meg nem maradhatnak*.“ Aztán ha legalább sejteni lehetne, hogy az illető utas gyalog indulna-e vagy lóháton; szárazon-e vagy vizen? bottal és tarisnyával-e vagy görzsel? tán lehetne még valami tanácsosal segíteni rajta a Felelő-Szerkesztő urnak; de „*így*“, azaz ily bizonytalan állapotban, ha sem nem mehet, sem nem maradhat, nincs egyéb hátra mint *elolvadni*, mint a marciusi hó; mert a nyári időbe ez át nem mehet, sem pedig, különösen ha már április is bekövetkezett, meg nem maradhat. Egy második helyen azt írja a derék férfiú, hogy a „*jelenünkben nem sok biztatás van*.“ De ezzel aztán merő ellenmon-

dásban van az, amit mindjárt a kezdetben hangoztat, „*hogya a multak aspiratiói (sic!) jövendőnket tartós jellemé teszik!*“ Tovább: „*ki ne gondolná el . . . hogy a jelen is bizonyos mértékben a multhoz tartozik*“?! Aha! kezdjük érteni!

A cím után megvárná az olvasó, hogy ha a jelenről (miről oly sületlen quid pro quo féle paradox dolgokat ereget világgá) nem is beszél, tebát a multat, már t. i. a protestantizmus multját, fogja szépen kidomborítani. Erre a czimben foglalt hallgatag ígéretnél fogva köteles is lenne. De hogy a multnak akár leírására, akár jellemzésére vállalkoznék: olyan nines. Egy pár „keserűség“, „sötét képek“, „azok árnya“ és az a szent írásból vett, de nem idézett, bővebben egy szóval sem jellemzett „apostolok profeciája“, mely az evangéliumi egyházra vonatkoznék: tehát ezen merőben üres, még csak nem is kongó frázisok pótolják, takarják, fedezik azt a dicső multat. De én mint kritikus, az ilyen üres beszéddel nem lehetek megelégedve, és a felvilágosult olvasó közönség is csak jót nevethet azon, hogy a pályázó, ki nagy garral igéri a mult jellemzésit, eről a cím leírása után mindjárt megfélekedezik és lappaliakkal tölti meg az okulni kívánó olvasóknak üres tarisnyáját!

Azonban talán jobb lesz „a jövendőnek“ leírása. Nyugodtan kerestem a gondolatokat ezen protestáns jövendő felől; s meg kell vallanom, hogy itt már a „derék tehetség“ többet is mond, mint amennyit vártam, de azt is úgy mondja, hogy maga sem hiszen benne! Ezt a többet bizony a protestáns olvasó is megtalálja benne, ha van érzék benne az íránt, hogy mikor valami felbuzdulása van a derék protestáns tehetségnek, írjon a felvett tárgyról tetszés szerint akár-mennyit, csak a katolikus egyháznak hagyja békét; mert ennek megítélésére nem elég a vaczkor tudomány, és a vaczkor-bögs és zuboly ordítás: (boesánat e kifejezésért, melyet éppen a Protestáns Közlöny idej 3-ik számából, a 23 lapról „Shakespeare Szentivánéji álom“ című vigjátékából vettem), ha tehát ebben a vaczkor bögsben, és oroszán ordításban, (melyről mi is elmondhatjuk a Felelő-Szerkesztő ur aaval: „igen nyájas beszta és jó lelki ösmeretü“) van valami illetlen és sértő: az nem tőlünk, de a P. Közlöny 3-ik száma 23 oldaláról származik s ami érdem van benne, odahagyjuk a nemes és szent ecclesia evangélium szerint állítólag reformált öreg katonájának. Csak egy kiesike megjegyzést teszünk hozzá, ha Gerő aa kegyesen megengedi. 1. Ama nagy szinműirót nem úgy írják mint a Közlöny „derék tehetsége“ és Felelő-Szerkesztője idézte, lévén annak becsületes neve „Shakespeare“. Reményem meglehet követelni, hogy a Közlöny legalább ilyen illustris nagyságok nevét ismerje és ne rontsa el. 2. A Shakespeare kérdés napjainkban már ugy van megvilágítva és eldöntve, hogy Shakespeare nem protestáns, annál kevésbé kálvinista, (a praedestinatio ostoba tana nem is lévén képes költői tehetség productiojára) de katolikus, igen is, mondom római katolikus vallású költő volt, a kegyetlen, és nem is szüz angol Erzsébet királyné idejében; mire nézve legyen elég csak egy, de meg nem czáfolható, nem is külső de belső argumentumot felhozni, hogy t. i. Shakespeare jeles szinműveiben, (melyekben több mint 700 jellemzett szinpadí személyt beszéltet, és szerepeltet,) sehol a katolikus vallás szokásai, szertartásai ellen egyetlen szót sem enged meg magának, sőt elleuközleg a specifikus katolikus tanokat szeretettel dicsőíti, amit protestáns író soha sem tett volna. 3. Ha tehát az a

derék tehetség megtalálta Shakespeare Szentivánéji álomban Gyalu, Vaczkor és Zuboly jó magyar nevű számar s oroszán bögsöket, és ezeket kedve szerint a katolikusokra orditoztatja: ha az az ordítás a Felelő-Szerkesztő ur előtt is akkora viszbangot kelt, hogy azt megismeri, ballatára maga is megörül és (a Protestáns Közlöny idej 3-ik száma 23-ik lapján) Theseus félistennel egyesülve így kiált fel: „*Igen nyájas bestia, és jó lelki ösmeretü!*“ meg lehet győződve, hogy csak saját felekezetebeli „Vaczkorok“ lesznek azok, nem csak azért, mert Shakespeare katolikus vallású volt, de azért is, mert Erzsébet királyné idejében csak protestáns vaczkorok szerepelhettek a szinpadon, és a jellemes Shakespeare más körben olyan jó lelkiösmeretü bestiákra bizonyára nem is találhatott volna! Ime tehát szemben állanak az egy felekezethez tartozó jó lelkiösmeretü bestiák jó barátaikkal: örvendhetnek egymás lakásán a meddig tetszik . . . !

Igaz, hogy ez az ordítás nem a Mult és Jövő nevű cikkben, csak azután fordul elő az idézett helyen; de a Mult és Jövő derék tehetségü írója, aki világlátott(?) ember, mert Dantéről is beszél, latinul, angolul tud, idézi Izidor püspököt, beszél Moore-ról és lord Byronról és francziál beszélteti a nagy prédikátort Vinet-t, továbbá Massillon clermonti katól. püspököt: remélem nem fogja rossz neven venni, ha ediszes koszoruba Shakespeare vaczkorai is, kiket a Felelő-Szerkesztő ur egy időre szabadon boesátott, a magok nyájas módjok és tehetségök szerint belevegyültek. Hogy ez itten így történt, s fene vadak emberek közé jutottak, nem én vagyok az oka, de a P. Közlöny idézett lapja, és a Felelő-szerkesztő „jó lelki ösmeretü“ bestiája! Lásd kérlek a Protest. Közlöny idej 3-ik számát!

De már beszéljünk a cikk azon részéről, mely a protestantizmus jövőjéről szól.

Nem is kérdjük, melyik protestantizmust érti az író? az erdélyit? vagy a magyart? vagy a helvéciat? Róla ugyan is mint valószínűleg monopolizmus hazafiról, könnyű elhinnem, hogy az erdélyi protestantizmust érti, melynek a magyartól való különbözőségéről, a mult évben a Felelő szerkesztő aa szivszaggató igaz érzelemmel és krokodilusi könnyekkel cikkezett, értekezett a közlönyben.

S ha erről beszélt volna . . . legyen meggyőződve, tisztelettel elismertem volna az érdemet. De elhomályosította önmagát a derék tehetségü író nemesak az által, mert a tárgyához sehogya sem tartozó „Ultramontanizmust“ is hajául fogva belurezolja elmékedésének sötét kamarájába, de azért is, mert magáról a protestantizmus jövendőjéről oly agyremeket mond, miket bizonyára ő maga sem hiszen, azt pedig hogy a P. Közlöny olvasói sem hisznek neki, világosan meg is mondja.

Nem volna semmi kellemesebb, mintha a Protestáns Közlöny derék tehetségei, midőn tollat ragadnak, theológiát, philosophiát, historiát, egy szóval ha valami komoly, igaz, valódi ismeretkört művelnének, minek vége az igazi tanulás, az igazi haladás, és művelődés lenne. De a ki ilyet keres a P. Közlönyben: az ugyan nem kap semmit. A mult évi egész folyamban alig van egy pár tisztességes idézet, hol a szerző neve mellett a munkának czime, kiadási helye, és lapszáma is idézve volna; olyan pedig elég van, minek helyességeért még a Felelő szerkesztő sem állhat jót, még ha akarna sem. Maga a mult és jövő írója sem tartja érdemesnek a Protest.

Közlöny olvasó közönségét arra, hogy több helyről szedett idézetei helyét, mint „derék tehetséghez“ illenek, részletesen, híven kijelölje, vagy mint azt az ultramontán írók megtenni régóta szokták. Minthogy ezt nem teszi: csak saját hitelét gyengíti vele. S hogy francziául, angolul, latinul idéz, da egy szót sem fordít le magyarra, azt vagy azon téves feltevésből engedi meg, hogy a protestánsok ugy is mind értenek angolul, francziául és latinul; vagy pedig azon talán igen szerény véleményből indul ki, hogy a Közlönyt a szerzőkön és a Felelőszerkesztőn kívül senki sem olvassa. Azért jó lenne, ha legalább ezután megjavítaná a stílust; és egy kis bepillantást engedne forrásaiba, azaz a tekintélyektől felhasznált tudós foliásokba, melyeket azok a szegény ultramontanok is okulás képpen felüthetnének, a tanulmányok alapos voltáról meggyőződést szerezhetnének.

Aztán, bár nem tartozik hozzá, (és biztosra vehetjük, hogy nem is temett arra) mire való elmékedése körébe bevonni a katolikus egyházat? Ha már ezt megtenni meri, mutassa meg minden lépten-nyomon, mint tisztességes emberhez illik, és a derék tehetségtől az irodalmi működés komolysága megköveteli, hogy a katolicizmus külső organizmusát, belső rendszerét, tanai, törvényeit ismeri, sehol el nem torzítja, és ha nem is tiszteli, ha nem is követi: legalább nem hamisítja . . . Ez a legenyhébb és legkevesebb követelmény arra, hogy az irodalmi fajankók légiójából kiemelkedjék!

Ezen tekintetben a derék tehetség igazán gyenge lábon áll.

Mi köze van ahoz az olvasónak, ha ő így sopánkodik: „Oh! nem az ultramontanizmus meggazdagodott hatalmáról akarok én beszélni.“ Hiába tiltakozik . . . A „meggazdagodott“ hatalom emlegetése csak valami sovány oldalbordájú, üres tarisnyájú ev. ref. ember irigységére, és sóvárgására engedne következtetni, még abban az esetben is, ha eme bizonyos állatra emlékeztető rugás után nem következnek rögtön, hogy a protestáns küzdelemnek vége „csak akkor lesz, midőn az egész római egyház a jövődörtörténettel olyan tiszta platói viszonyba lép, mely egyjelentőségű lesz a semmivel.“ Ugyan kérjük szeretettel: volna-e kedve ily hosszú időkre kinyulni harezra? Ha igen, az nem is lenne az önérdéktől tiszta, hiszen akkor igazi hosszú életű és küzdelmű lenne az az evangélikus egyház, mely már az apostoli hitvallásnak XII ágazatát is alig ismeri; és nem is oly régen történt, hogy Háromszéken zsinatolván az evangéliko-református papok az apostoli hitvallásból mint helytelen, és tévest kihagyták ezen részt: „Leszállott poklokra“, nem tudván át látni, hogy azon helyen mit is keresetne Krisztus, kinek a magyar Renanizmus istonságát már úgy is Deák Ferencz unitárius tarisnyájába dobta.

Ha ezen ágazat eldobása meg nem történt: kérem a czáfolatot, mert ama hír, már harmincz éve erősen tartja magát Erdélyben. Higye meg czikkirő, hogy eme szenyfoltnak letörlésével többet használ az igazi evangéliumnak, mintha magát aval vakítja, hogy „inkább mint valaha a protestantizmus a győzelem, és nem az elerőtlenedés, ami csak nagy ellenfelének, a római katolicizmusnak fog jutni részébe“ (ugyan ki tette meg osztozható félnek?!), „a mely hogy még el nem enyészett, csak azért van, mert a semmisége is csak az tűnhetik alá, a mi legalább erre képes.“ Ez jeles vallomás,

és világos tétel; igaz van a derék tehetségnek, hogy csak a *semmi juthat a semmibe!* De a katolicizmus, mely az őt világrészben el van terjedve, mely hatalmas és „gazdag“; értse meg jól édes aa! mely erős külső és belső egységgel, bámulatos hierarchiával, szilárd függetlenséggel, századok tapasztalatai által kipróbált törvényekkel, megvesztegetést nem tűrő erkölcsökkel, egy szóval az erős organizmus minden kellékeivel bir: bizonyára nem oly csekélység, mint számos protestáns kurta életű, de nagy pipájú szekta, mely kifejlődik a semmiből, és oda, a semmibe vissza is esik szép esendesen, úgy hogy még híre sem marad a föld színén!

Egyébiránt a szent Izidorok, szent Gergelyek, szent Agostonok, és más tekintélyek, kik a katolikus egyházban századok óta fénylenek, ugy hiszem nem veszik rossz néven, ha czikkirő őket is szerepelteti a Protestáns Közlöny olvasói előtt. Mi meg éppen örvendünk rajta, és szeretnők, ha mennél gyakrabban, és tetemesebben követnék a jó aak azoknak nem is oly homályos tanítását, és példáit. De az már furcsa, hogy Tertullianból, (a hely megnevezése nélkül!) csak eme helyet tudja idezni a protestáns paptársak buzdítására: „Nemo miles ad bellum cum deliciis venit.“ Mi az ily suta idézésért, sőt még annak értelméért is, nem állunk jót, és egy sokkal világosabb, sokkal találóbb helyet ajánlanánk az uraknak Szent Jeromosból, ki így szól: „Nemo bonus Christi miles cum uxore pergit ad praelium“, azaz „aki Krisztusnak jó katonája akar lenni, nem megy feleségestől harezba.“ Meg is mondjuk hol van ezen hely: Epistola 18 ad Eustochium. Ed. Martianay. Páris. 1706. Nézzen utána a Felelős szerkesztő, még hasznát is vehetné valaha, ámbár távol vagyunk attól hogy élete párjának, a Kálvin János halálos betegségeit kívánjuk, mitől mentse meg a jó isten minden protestáns aát!

De azt a Tertulliant a derék czikkirő talán félre érti. Mert a jó katonának, a háboruba csakugyan „cum deliciis“, azaz lelkesen, jó kedvvel, gyönyörűséggel kell mennie, nem pedig pityeregve, mint valami anyámasszony katonája . . . Ha delicia szót világi gyönyörökre érti . . . akkor sem lehet tagadnia, hogy ezeket is viszi magával a katoná. Ezt bizonyára Tertullian is, egy vitéz római kapitánynak derék fia, így tudta, és így látta, így is mondta, *ha mondta*. Aztán szegény protestáns papokra igazi kegyetlen satyrával huzza rá Izidor püspök ama mondatát: olim sacerdos populo erat formidabilis; nunc contra, populus terrori est sacerdoti. Tehát a pap megijedt a néptől? Szép vallomás! Erre egy példát tudnék mondani; egy városban egy még ma is élő református pap úgy elszoktatta a népet a templomtól, hogy csak két vén asszonya maradt. Hogy ezeket is *elűzze* (amikor persze, nem kellett neki sem templomba menni és funkciót tartani,) elnevezte ezeket Templom Sari és Zsofármányi gúnynevekkel, mik gyorsan elterjedtek a községben. Ennek vége az lett, hogy egyik a kathol. egyházba visszatért, a más pedig soha sem tette be a lábát abba a templomba.

Még egy a protestantizmus jövődjéhez talán nem is tartozó rugást kellett ejteni a derék tehetségnek a mi neki ezen szavakkal sikerült: „Még ha a protestantizmus az idő mechanizmusát foglalná magában csupán, *mint a hogy ez a római katolicizmussal történik*: akkor aligba biztathatók magunkat jövődjökre nézve“. Igazán . . . tehát nálunk, az az a katolikus egyházban „csak az *üdv mechanizmusa van*

meg.“ — No . . . jól van. De feleljen Felelő szerkesztő aa! hogyan mehetnek önök valamire, hogyha ez *üdvösség mechanizmusa* csakugyan nálunk van? Hiszen köztudomásu dolog, hogy ha minden lokomotiv az én rendelkezésem alatt áll: akkor a Felelő szerkesztő ur csak úgy zónázhatik, ha én akarom.

De értem . . . a szemfogatás jelentősége tudomra akarja adni, hogy az erdélyi kalvinizmus az *üdvösséget* is, meg a *mechanizmust* is bírja. Beh gazdag! Azüdvösségről nem szólok, az az Isten dolga. De hogy az *üdvösség mechanizmusa* meg lenne: azt kereken tagadom. A pap személye nem bir törvényes küldetéssel, nem bir felszentelt jelleggel, mert amit felszentelésnek neveznek ők: az humbug; az saját találmányuk, miről az igazi kereszténység nem tud semmit még a régi időkben sem. A templom: az legtöbb esetben régi katólikus ősök munkája, mibe nem tudja beleélni magát az igazi protestáns ember. Azért kidobja belőle az oltárokat, bemázolja a falakon lévő régi freskókat, kihordja a szent képeket, eldugja a zászlókat, és beolvasztja az ezüst-arany kereszteteket, kelyheket s egyéb „mechanikus eszközöket“: még a szentelt víztartó sem kell; a barang csak kiméletből, az orgona kivételképpen, és csak újabb időben van megműtve, de annak sem szabad pápista hangon szólania. A templom Sanctuariuma, hol Krisztusnak kellene trónján lenni: eltöröltetik. Az oltár helyett egy faasztal a templom közepébe betéve . . . Férfiak és nők ülőpadjai egymással szembenézőleg felállítva . . . Közül az unalmas szöszék, mi csak akkor érdekes, ha valami idegen prédikátor jó néha-néha bele, hogy bemutassa magát az „általános papságnak“ — a népnek; és ez az általános papság véleményt és bírálatot mond felette. (Itt megjegyzem, hogy a mi derék tehetségünk ezt az általános papságot *Sacerdotii hypostasisnek* nevezi, ami oly magas fogalom, hogy én annak értelmét fel nem érem). Ha ide adjuk még a zsoltárszámok tábláit, a templomok rideg, üres falait, a kalapha-buvás rövid funkcióját és az igehirdető predikátorok egyetlen közkedvességű szavát az *Amen-t*, körülbelül elmondottunk mindent, amit prot. isteni tiszteletnek neveznek. De ez is csak ritka! Elég egy héten egyszer. A predikátor kereszténysége pedig fájdalom . . . megesappant. Jeles szavokok sincesenek; fáznak, ha Krisztusról, ha az ő életéről, és igazi tanításáról kell beszélniök. Csoda, ob az nincs és nem is lehet sehol, még Krisztus életében sem. Így mondja (de nem bizonyítja) a Protestáns Közönség múlt évi egyik számában a türkösi ev. ref. pap, kii úgy látszik, a rá nehezülő lelki szegénység ily végletekre kényszerített. Minden csak természetes . . . de a szent írás szerent, mely egyedüli szabalya a protestáns hitnek; úgy azonban, hogy a hit ezen szabályát az általános papság minden egyes tagja jogosulva van „bitesen“ magyarázni, és ennek világa mellett a predikátort feltüntetni, meghallgatni, megenni, leszállítani és szemébe mondani neki: maga aa, nem is az isten igéjének, csak a maga száraz véleményének a szolgája! Ime hova törpült nálunk a „*Minister Verbi divini*.“ Ez talán még sem igazi mechanizmusa az *üdvösségnek*!

De már illik áttérnünk a czikk egyetlen főtárgyára, a *protestantizmus jövőjére*.

Bizony, ez nem kicsi dolog. Nehogy elhomályosítsam a felkelő napot, saját szavaival beszéltem az író.

„Hiszen, nem elég az, hogy a protestantizmusnak csak addig legyen jogosultsága, a meddig a római egyháznak . . . vajjon ne juthatna-e nekünk részünkbe más, mint az örök aggodás és szorongás?“

„Nincs messze (a jövődől), melyben a protestantizmus újra el tudja foglalni az első helyet““

„Mert hogy a mi evangyeliumi egyházunkélete ezen a jövődön fordul meg: az egyszer minden kétséget kizáró dolog““

„Tartsátok, ob tartsátok azt az *erős meggyőződést*, hogy a magyar protestantizmus nem érvényesítette magát már jó rég ideje; nem tette ezt különböző, vajh! ki keresné minő okokból, de éppen azért biztos számára a jövődől, mikor ismét hatalmához jut, mikor öntudatával fog birni ismét annak az örök *erkölcsi* tartalomnak és *ethikai* erőnek, mely fentartja egészen a világnak végezetéig.“

Közbe legyen mondva, az író úgy látszik az *erkölcsi* megkülönbözteti az *ethikai* fogalmától. Így tán nem esik tautologialás lappaliába . . . nem hibás . . . mert a híres frázisgyárban így tanulta . . . Legyen boldog benne!

„Azt gondolni, hogy a protestantizmus győzelme nem fog előre haladni: olyan vakmerőség, mely csak ahoz hasonlítana, hogy ha az összes multat és az összes jövődőt le akarják foglalni a magunk számára.“

No itt észbicsaklás történt, mert az eddigiek szerent az ultramontanizmus behull a semmibe, a protestantizmus pedig elfoglalja az első helyet . . . aztán ki lesz még? talán azsidók? vagy a törökök?!

„Én abban hiszek, hogy a jövődől mindig jövődől marad.“

Hát abból akkor soha sem leszen jelen idő, mert a protestáns szellem reformatióból revolútioba, fejlettségbe vezetvén, leront minden pozitív igazságot, és azért soha sem lehet „egy az igazság győzelmével“, mert megeszi maga magát!

„Ígen a protestantizmus világitani fog és örködni éjjel és nappal; nappal a hitre hogy az fényesen tündököljék: (no ez nebéz feladat lesz megfényesíteni a semmit) éjjel pedig arra, hogy meggátoltassék a tévedés, a hitelenség és az idegen tudomány.“ (Ez furcsa beszéd az általános protestáns gondolkodás, cselekvés, irás, tudás, hívés és nem hívés szabadsága mellett; a melyen ugyan kérjük minő jogon mer ütni ily irtózatot, *három nagy csorbát*?!

Attól félhet a czikkíró, hogy ezen három nagy csorbán át az egész protestantizmus időnap előtt kiszivárog!

Végére teszem a czikkíró apostoli, de közelebből meg nem határozott profeciáját, mit ő előreboesátott e szavakban: „Evangyeliumi egyházunkról beszélék, ennek jövődőléről, jövődőlőjének ama dicsőségéről, melyre az apostolok profeciája vonatkozik.“ (Be kár, hogy nem tudjuk: melyik?)

Ez a profecia valami féle örökkévalóság lehet. De mint-hogy a profeciái is a csudák országába tartoznak, a czikkíró pedig a fenn megdicsért türkösi pappal tart és semmi csodákba nem hiszen, és mint derék protestáns nem is köteles hinni, ha nem akar: tehát ebből „kézzel foghatólag következik, hogy az a jövődől, miről a kongó frázisokat halottuk, nem is oly biztos, az apostoli profecia nem is igaz, és az a szép jövődől, amiben a „derék tehetség“ hiszen ugyan, de nem erősen, még el is bukhatik. Én csak a *lehetőségét* gondolám; de eme derék tebeiség egész *határozottan*

így lyukasztja ki a ezikke tartalmát: „A protestantizmus jövője azokat a munkásait teszi felelőssé, kiknek munkálkodásával fog állani vagy *elbukni*!“

Itt már megkérhetnők Shakespeare aát, hogy eressze le a szinpad kurtináját, hogy ne kelljen néznünk ezen bölcsen megengedett *elbukást*, ne kelljen sirnunk a füstbe ment „apostolok proféciája“ miatt, és ne nézzük azt a bibliai öröngös kaput, mely ily elbukott nagyságokat öblös torkába beereget!

A Felelő szerkesztő aát pedig éneke fogja buzdítani a derék tehetség itten bemutatott irodalmi remeke, mely ének így fog hangzani:

„Multadban nincs öröm!
Jövőben nincs remény,
Hanyatló szép jelen,
Miattad vérzem én!“

A bányavidéki róm. kath. esp. kerület plebániának rövid története.

Írja: **Kovács Gyárfás.**

(Folyt.)

J. Abrudbánya. 9. A plebánia az idők viszonyosságai között. — Mint már eddig is mondtuk, ezen plebánia már 1271-ben¹⁾ virágzott; hívei a 15-ik században részben — a magyarokon kívül — szászokból is állottak. Mindezek a 16-ik század vallási mozgalmáig meg is tartották ősi katolikus hitüköt; de e század vége felé már Szócezin tanait fogadva el a plebánia megszűnik²⁾. Ugy látszik azonban, hogy a századok itt is Luther híveinek vallották magukat; mert a múlt századi Hóra lázadásakor oláh vallásúvá lett lutheránusok nagy számát (41 lélek) a régi szász lakosok ivadékaiként kell gondolnunk annál is inkább, mert Köleséri, ki a bánya helyek időnkénti benépesítéséről szokott beszélgetni; a szászoknak újabbkori idetelepedéséről nem szól semmit.

Azonban a plebánia megszűnése után is idők folytán sokat szenvedett általán az itteni magyarság kivált anyagi javaiban. Köleséri Martinuzzi idejéből ezeket írja: dum alea Dominationis Transylvania inter partes jactigaretur, et non solum ejus consilia, ceu irati propriae fortunae, publicae que quieti, judicata et a suspicaci potentia Castaldiana fatali exitu terminata: verum etiam, mixtım hincinde, ut belli fortuna fert, urbararii etiam Abrudbányaenses, tributa auraria, sive pendere retractantes, sive tardantes, immissa militiae Vallonicae pbalange, paucis fodinarum latebris sese occultantibus, inter necione deleti.³⁾

Kasztaldo vallonjainak dühöngése után második igen nagy csapás érte az abrudbányaiakat a Hóra-világban. A róm. kath. plebánia ekkor még csak zsenge korát élte s már bölcsőjében az oláh dühöngés részeit érezni és szenvednie kellett;

de igen a református és unitáriusok, meg a lutheránusoknak is, és pedig a két előbbinek számuk nagyobb arányához mérten, nagyobb mértékben. Az apróbb részleteket elhagyom; csupán azt említem meg tárgyunkra vonatkozólag, hogy nemcsak a magyar parochiákat (kath., ref. és unitárius) fosztogatták ki ez időben az oláhok, sőt „az ő felsége és a lakosok részéről egy millió kár esett, mivel pénzek nem lévén a bányászatot nem folytathatták“ kiválóan pedig magának a városnak — „kinek kinek maga hiteles relatiója és beadott specifikációja szerint kára ment 162,462 rf. és 41 krra.“ — De szembeötlőbb a vallási és hitélet terén mutatkozott kár, mit a Schisma erőszakoskodása okozott: mert akárhányan megtagadva félelmükből ősi hitüket, schismaticusokká lettek, s így megszabadultak a legyilkoltatástól. A szakadár magyarság statisztikája ez:

Oláh vallásra a római katolikusok közül áttért: 65,
(és egy megöletett).

A reformátusok közül áttért 468,
(és négy megöletett).

Az unitáriusok közül áttért 548,
(és kettő megöletett).

A lutheránusok közül áttért 41.

Összes szakadások: 1122.

Ezen anyagi és vallási károk és „szörnyű romlások emlékezetére mindenik vallás bűjtöt fogadott, melyet meg is tartott mindenik esztendőben november 6-ik napján, vagy novemberben esendő s a 6-ik naphoz közelebb levő vasárnapon^{*)}, mint anniversariumon. Most azonban ez nem divik.

Hasonló csapás érte az itteni magyarságot 1849-ik év május 8-10 napján. Specialiter a katolikusokra in nuce következőket jegyezhetem össze:

„Anno 1849 a valachis . . . tam Ecclesia, quam domus parochialis cum archivo et omnibus ecclesiae paramentis ac utensilibus combusta est.“ Ezt az 1868. évi püspöki látogatáshoz Vajda plebános írja. Szerinte eme károkon kívül az egyházi pénzvagyom is károsodott, mert részint sok adós, részint sok adóslével pusztult el és a kiadott pénz behajthatlan maradt.

E mozgalmas napok egyikén a derék plebános Kovács József is legyilkoltatott 1849. máj. 10-én, midőn sokad magával a veszedelem elől Zarándba akart volna menekülni. A Csernitze patak mellett ölték meg. Ő is Dragos m. miniszteri kiküldöttel azon üdvös czélért. — hogy az e vidéki magyar és románság közt közös béke köttessék, sokat fáradozott, de eredménytelenül. Ugy szintén a seregével itt megjelent Hatvani bonvédőrnagy expedíciója is balvégzetű lett. Ő is kibékülést óhajtott magyar és román között. E czélból 1849. május 9-én délelőtt négy népgyűlést is hívott össze. Ezen a nagyszámu összesereglett nép nevében Kovács József plebános üdvözölte Hatvanit és mindenkit békére buzdított. Majd Hatvani vette át a szót. De alig végezhetette el, mert hire futamodott, hogy Verespatakot felgyújtották az oláhok, sőt az ő tábora is fenyegetve van. Csakugyan e nap délutánján az ő csapatja is megtámadtatt, másnap reggeli 3—4 óráig tartott a magyarok és románok közti küzdelem. Ekkor Hatvani belátva, hogy tarthatatlan helyzete, azért hozza fogott az 1849. évi május

1) Schem. Kolosyanum p. 26. — 2) U. o. és Decr. Kov. — 3) Köleséri: „Auraria Rom.-Dacia“ c. I. p. 54.

*) Ezekre vonatkozólag bőséges adatok vannak az itteni plebánia könyvtára 649. sz. alatti manuscriptumok másolatoss gyűjteményében és az „erd. ref. anyaszentegyház 1865. évi névkönyve“ 62. lapján.

10-én — azon gyászos kivonuláshoz, melynél mind az ő serege, mind a vele tartott magyarság a folytonos üldöztetés és gyilkolás folytán — csak a halálban lelt menekülést. Akkor volt a Zaránd felé irányuló ezen menekülésben elestek száma, hogy „a Csernitzén“, a hol a magyar sereg is holtakban nagyon sokat szenvedett, állítólag a Csernitz megáradt patak halottakkal ugyannyira felhalmozva volt, hogy a víz medréből másfelé szakított magának utat“. Így beszéli a *) alatt idézett irat. Különösen pedig katolikus részről e mozgalmas napokon (május 8—10) legyilkoltatott 120 személy, férfiak, nők és gyermekek. A családok, kiket a gyilkosság ádáz csapása ért Kapatán Márton forradalom utáni ideiglenes lelkész egy jegyzete szerint következtek: Bartalits, Baczoni, Bíró, Birgmeier, Berki, Bratyine, Bányai, Cepár, Csiki, Dobrocki, Doborkázi, Eisman, Floka, Fekete, Fronius, Folinus, Fris, Feszt, Flosznyik, Grünvald, Gyöngyösi, Gitler, Grosz, Hadasi, Herold, Ince, Janesó, Kovács József (pap), Konez Lajos senator, Karafa, Krisáj, Kagerpauer, Musztó, Monostori, Menyhart, Makai, Mánok, Marezi, Miski, Nagy, Pák, Risák, Reins Lajos bányanagy, Strauch, Szálvári, Sófalyi, Sajtós, Szabó, Székely, Teodor, Thurm, Vég, Venczel, Varga, Fülöp, Pongrácz, Schreder, Golgocz. A legyilkolt családtagok száma váltakozó. Legtöbb áldozat volt a Makai családból — családfők és 5 gyermek, azután Krisáj, Miski és Fülöp családokból (ez utóbbi 4 előbbieket 3—3 taggal). 15 család két-két tagot, vesztett, a többi számosabb pedig egy-egy személyben fogyatkozott meg. stb. E körülmény lehet oka, hogy még a jelen idők statisztikája is csak 781 kath. lelket számlál a filiákkal együtt, míg már a harmincezas évek küszöbén 825 lélekkel találkozunk. (Deer. Kov. p. 10.)

10. *Misszió.* E pontnál keveset időzöm; mert miket más plébániáknál elmondottam: itt is áll a misszióra vonatkozólag, mert mindenütt templomaink és iskoláink előtt csak ugyanazon cél lebeghet — s erre ugyanazon eszközök is szolgálnak. Egyesek — és az Oltáregylet buzgósága, mint eddig látók vetélkedtek a templom fényének emelése körül. A szép templom pedig — ha csak is a szép érzéket tekintjük — vonzza a híveket, kik ott magyar szót és éneket hallanak. Azért eme buzgóság méltánylólag fejlesztendő. A szép ének is vonz; azért méltánylandó a mostani plébános törekvése is egy templomi énektervezés iránt. Adja az Isten, hogy az iskolákban is mindig vallásos szellem uralkodjék, mely igyekezzék az életbe kiment növendékeket — mint felnőtteket is Isten házába vezetni, mert miként eddig elég alkalmam volt kifejtetni — e bányavidéken eddigelé mindig csak a vallás volt nemzeti létünk egyik leghatásosabb fenntartó eleme úgy, hogy, ha a nyelvet különösen a mult idők háborgó hullámai le is separték igen soknak ajkáról: de azért mégis csak katolikusnak maradván, megmaradtak egyuttal magyarnak is. Hol ellenben a vallási érzület kiveszett, vagy idegen színt kölcsönözve pld. szakadárságba ment át: onnan lehetetlen minden visszahódítás, mert e vidéken ki vallásának elvész, elvész nemzetének is. Bizonyítják ezt a régi idők kényszerai alatt gr. vallásos áttért s ott megmaradt e bányavidéki előladosodott magyar eredetű családok! — De a vallásos szellemű iskolákon kívül, mind a város, mind a magasabb állami szempontok is megkívánják, hogy elemi iskoláinkban a gymnasiumra praeparált gyermekek oly gymnasium, vagy más felsőbb tanodába lépjenek, hol a nevelés és oktatás

iránya a megkezdett hazafias és vallásos irányban haladjon, vagy legalább arra tereltesse, nehogy az elhittett buza helyett konkoly teremjen. S vajjon az itteni mind magyar, mind román szülők gyermekeinek könnyebb iskoláztatása szintén magasabb érdekekből is: nem volna-e igen óhajtott, hogy a forradalom alkalmával elégett zalathnai magyar gymnasium, mint fönix hamvaiból feltámadva: a havasok legintelligensebb s tán legcentrálisabb helyen — Abrudbányán éreztesse e vidékkel még eltűnt áldásait?!

Gymnasium, vagy más felsőbb magyar tanoda Abrudbányán! — Oly eszme és felvetett kérdés ez, melynek jogosultságát azon szomorú jelenség, hogy a *bányavidéki eskükerület anyai tenger népe között egyetlen egy felsőbb iskola sincs*; hogy akárhány még magyar szüle is nem képes gyermekét távoli magasabb iskolába küldeni s így jövőt teremteni gyermekének; és igazolja a zalathnai gymnasium szépemlékü multja is, melynek még, most is élő egyes volt tanulói konzervatívabb és szimpatikusabb politikai magatartások folytán a csendesebb és zavarosabb időkben is kedvezőbb alakban tűnnek fel előttünk. Ily intelligens elemképzése e havasok között ugy hiszem magasabb és közhasznabb érdek, hogysem e vidék fiatalága magasabb iskola hiányában talán ott fejleszték tovább értelmi műveltségüket, hol idegen fuvalmak dominálása alatt talán nem nemzetünk és államegységünk, hanem egy chimérának — Dákóromániának nevelnek. Szóval egy felsőbb iskola szervezése itt: a magyar állam eszméjének is egy magasabb posztulátuma.

11. *Könyv, levél- és irattár.* A könyvtár a forradalom alatt elhalt Kovács József, azután a Vajda, Korneli és Hendel plébánosok hagyatékából áll; nagy terjedelmű egy vidéki plébániában és különböző szakokból 656 drbot számlál. Levél és irattár a forradalom utáni keletiek az anyakönyvekkel együtt, mert a régieket a lázangás tüze felemészette. Az egyházlátogatási okmányok azonban és Kovács József, Vajda Ignác és Korneli Dénes jegyzeteik a templom és plébánia multjára érdekes adatokat tartalmaznak, melyeket e plébánia történeténél fel is használtam.

(Folyt. köv.)

Kisebb közlemények.

— **Főesperesi beiktatás.** Szép és megható ünnepély volt folyó hó 28-án Erzsébetváros közönségének. Aedik Lukács örm. szer. plébános és csak nem régeu kinevezett kerületi főesperes ekkor lett főesperesi hivatalába ünnepélyesen beiktatva. A beiktatást méltóságos Kovács Ferencz levag, főesperes és apát-plébános úr végezte. Az ünnepélyen képviselve volt: a helyi kir. törvényszék, városi tanács és rendőrség. Jelen volt a honvéd tisztikar, a legénységből pedig úgy a huszárok, mint a honvédekből egy-egy szakasz, végül a gymnasium, az elemi fi- és leány iskolák növendékei, és iparszervező egyesület s nagyszámu közönség.

Az ünnepély következőképen folyt le. Beharangozás után főesperes úrnak méltóságos Kovács Ferencz apát-plébános úr valamint a helyi és kerületi papság segédlete mellett megkezdette az ünnepélyes szent misét.

Evangelium után Kovács Ferencz apát-plebános úr a szószeke lépett s az ő szokott ékes, kenetteljes szavaival kifejtette ünnepelt főesperesünknek a reáruházott újabb tisztességnek magasztos voltát, az azzal járó kötelmeket. Azután a papság és hívőkhöz fordulva azokhoz is intő beszédet tartott, figyelmeztetvén őket azon lelki kötelmekre, melyeknek teljesítése egyedüli alap a családi, a társadalmi és állami életfentartása és biztosítására, főleg a mai korban, midőn a vallásközönyösség akkora mérveket ölt minden téren. Ezután az oltárhoz visszatérve egy második megható jelenet következett: Ugyanis egy Balog Károly nevű helyi szabómester az ev. ref. hitről visszatérve Krisztus egyedül üdvözítő egyházához, szintén akkor tett ünnepélyes hitvallást, mely után Kovács Ferencz apát-plebános úr lelkes szavakkal köztötte az újonnan megtértnék szívére a kath. vallást s a kath. hit vigasztaló erejét, figyelmeztetvén őt, hogy ahhoz minden időben tántoríthatatlanul ragaszkodjék s akkor az élet szövevényes útjain minden megpróbáltatás, minden szenvedés közepette erőt és vigasztalást fog találni.

Ezután főesperes úrnak tartott rövid, de tartalomdús beszédet, melyben hálát rebegett az isteni gondviselésnek, hogy 24 év lefolyása alatt, a föld és tenger vibaibaiban, a nappal-és éjjel küzdelmeiben, áldó és segítő jobbát meg nem tagadta. Kiválóan magasztos részlet volt beszédében, midőn a kötelesség tudatról szólott. „A kötelesség végbátarjánál pillantható meg — nyomond — az érdemek derengő hajnala, erre pedig nem csak akarát, de önfeláldozó kitarása végleheletig szükséges.“ Kifejtette, hogy üdvösön hatni a közjóra emberbaráti kötelesség, de a lelkesnek éppen e kötelesség a hivatása, azért a kötelmi tudat vezéresillagát ohajtja látni folyton a eselekvés terén, a társadalom egén. Isteni segélytől várja élte programjának teljesítését.

Aldást és boldogságot kért a kegyelmes főpásztorra, hogy munkája sikerét hervadhatlan babér koszorúzza. Ezt kívánta a beiktatóra és jelen volt nagy számu közönségre is. Lelkés társait az első keresztények hitbeli bátorságára hívta fel, hogy a bitszabadság bárhonnan jövő megbénítása és kísértései közt, félék apostolokként soha meg ne rémüljenek.

Ezek után a mise tovább folyt. Mise után főesperes úr a tisztelgőket fogadta. Délután 1-órakor 28 terítékű, gazdagon terített asztalhoz ültünk, hol — régi magyar szokás szerint — csakhamar kezdetüket vették a szebbnél szebb pohárköszöntők. Az elsőt főesperes úr mondta Püspök úr O Nagyméltóságára s folytatólag méltgs. Kovács Ferencz apát-plebános úrra. Ezután a tósztok egész sorozata következett. Így: Kovács Ferencz Avedik I. főesperesre mint egykori tanítványa s most collegájára. Avedik főesperes Vén András kir. törv. elnökre, Horváth Géza honvéd zászlóalj parancsnok Avedik főesperes — mint bajtársra. Kitűnt még a helyi házárparancsnok Thoame kapitánynak Kovács Ferencz apát-plebánosra mondott tósztja, melyet — mert magyar nyelven lett mondva — meg is éljenztek.

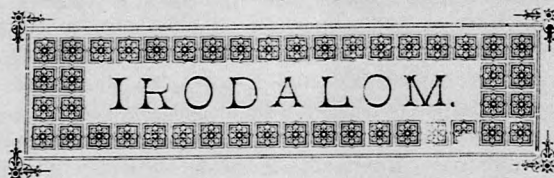
Üdvözlő átiratok és táviratok is érkeztek az ünnepelt-hez, nevezetesen: Kis-küküllő vármegye fő- és alispánjától, Nagy- és Kis-küküllő-megyék kir. tanfelügyelőjétől s a meghívott, de akadályok miatt meg nem jelent papoktól.

Midőn az ünnepély lefolyását rövid vonásokban közlöm, egyuttal — a kerületi papság nevében — Püspök úr ő Nagyméltóságának a nyilvánosság terén is hálás köszönetet mondok azon magas kegyességeért, melylyel kerületünk élére oly férfut állított, ki a kitüntetett állásra nemcsak méltó, hanem

azt valóban betölteni is képes. De köszönetet mondok ünnepeelt főesperesünknek is a szerzett tünnességért, s midőn közleményemet befejezem, kívánom, hogy az egek Úra ugy a kegyelmes főpásztor, mint főesperesünket az évek hosszú során át állandó jó egészségben megtartani kegyeskedjék.

Erzsébetváros, 1894. január 30-án.

Steinhauer Ferencz,
helyettes ker. jegyző.

— Előfizetési felhívás. **Lelki Ibolyák** című imakönyvre. Nagy szt. Gergely szava szerint „Mesterségek mestersége a lelkek vezetése“. Leginkább tapasztaljuk ezen mondás igazságát mi áldozatok ott, hol a lélekre leginkább hathatunk, minthogy vele közvetlen érintkezésbe jutunk: a gyóntató székben. Nem mondom el a fáradságot, melylyel a hiányos, sőt rossz gyóntást jóváteszünk, a lelkeket a tespedésből felrúzzuk; nem is említem a magvetés nehéz munkáját a szőszéken; ugyis ismeretes az ily fáradságot méltánylók előtt. Hasznót véltem tenni kedves paptársaimnak, midőn a hívek kezébe oly imakönyvet nyújtok, mely őket a helyes gyóntásról megoktatja, s így az ő terhes hivatalukat a gyóntatószékben megkönnyíti, a munka tehat: Oktató imakönyv a gyóntók számára. Ami hiányt eddig az imakönyvekben észleltem, mind a lelkiismeret megvizsgálásánál, mind a bánat felindításánál, pótoltam az állapotbeli kötelességek kibővítésével, a tökélytelu és tökélyetes bánat indító okaival, melyeket nemcsak az oktató részben, hanem az elmélkedésekben és imákban is iparkodtam feltüntetni. Rámutatok bennök arra a ragyogó napra, az isteni irtalomra, mely végtelen szeretetének melegével leolvasztja a jeget a lelkekről, megteremti bennök a tavaszt a bűnbánat kedves ibolyáival. A könyv két részre oszlik: 1. A lelkiismeret megvizsgálása: A) Általános rész, B) Allapotbeli kötelességek. 2. A bánat. 3. Az erős fogadás. 4. A gyóntás. 5. Az elégtétel. Függelék. 6. Aldozás előtti elmélkedések és imák. 7. Aldozás utáni imák. A munka nem egészen az enyém, mert nem az eredetiséget, hanem azon hasznót kerestem, mely belőle a lelkekre hármlik. Ha oktatásaink és intéseink mint a pusztában kiáltónak szava hiába bangzanak is el, de az ázirás megmarad, a gyóntni készülőnek önkénytelenül is szemébe fognak ötlei a helyes, jó gyóntás szabályai.

A munka márczius hó végére, kétféle kiadásban jelenik meg. Ara a kilenez nyomtatott iven, vastag velinpapíron, diszes kötésben, 16-od alakban megjelenő könyvnek 1 frt 20 kr., a közönségesebb, népies kiadásnak 80 kr. vagy megfelelő számu intenció elvállalása. Az intenció megrendelőket kérem, hogy szándékukat velem kettős levelezőlapon tudatni sziveskedjenek. — Az elvégzett sacramokról azonnal nyugtatványt kérek. A gyűjtő minden tíz példány után egy tiszteletpéldányt kap. Növényképpak, tan-és nevelőintézetek tömeges megrendelésnél a diszesebb kiadás 1 frt-ért kapták, ekkor azonban a tíz példány után a tiszteletpéldány elmarad. Felkérem a főtiszt. lelkeskedő papságot, s az intézetek előjáróit, hogy munkámat híveik, illetve növénykéik között terjeszteni sziveskedjenek. Az előfizetési pénzek hozzám alulírotthoz küldendők. Isten velünk! Kelt Veszprémben, Jézus szent Neve ünnepe, 1894. Kiss Arisztid, bold. szűz Máriáról ez. ferencz-ndi áldozár, magyar hitszónok.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: ZLAMAL ÁGOST.

Szerkesztőtársak: BALINTH GYÖRGY, Dr. CSERNI BELA, FEJÉR GERŐ, VASS ALBERT.